

Derde bijeenkomst lerend netwerk Specialistisch Jeugdwerk: Samen professionaliseren

Specialistisch jeugdwerk vraagt om heel specifieke skills en randvoorwaarden. Dat wisten we na twee eerdere bijeenkomsten van dit lerend netwerk inmiddels. De meest recente editie ging vooral over de vraag hoe we deze vorm van jongerenwerk verder kunnen professionaliseren. Daarbij is het essentieel exact te weten wat een specialistisch jeugdwerker doet en voor wie.

De derde en voorlopig laatste bijeenkomst van het lerend netwerk Specialistisch Jeugdwerk vond plaats op 7 november in Eindhoven, met 'Professionaliseren' als logisch hoofdthema. Want zoals een deelnemer treffend zei: "Specialistisch jeugdwerk is niet zomaar een baan. Het is een ambacht. Een vak apart". En niet alleen het ambacht vereist veel specifieke en unieke vaardigheden. Ook de randvoorwaarden om het werk te laten slagen, luisteren nauw.

Wie is de doelgroep? En: what's in a name?

Jan Dirk de Jong, lector Aanpak Jeugdcriminaliteit aan de Hogeschool Leiden, was ook dit keer de moderator van de bijeenkomst. Hij begon met het nogmaals afbakenen van de doelgroep: jongeren van 10-17 jaar met een hoog risico om af te glijden richting de (drugs)criminaliteit. Deze jongeren bevinden zich nadrukkelijk nog in het stadium vóór de criminaliteit, daar waar preventie nog kan helpen. Geven we het werk voor deze doelgroep een naam, dan blijken aan veel termen haken en ogen te zitten. 'Opgeplust' is problematisch, want het geeft het gevoel dat het waardevoller is dan regulier jongerenwerk. 'Intensief' en 'specialistisch' dekken ook niet altijd de lading van de doelgroep, want je zou ze ook kunnen toepassen op jongeren met multiproblematiek, en daarvan is bij onze doelgroep niet altijd sprake. 'Gezaghebbend' neigt te veel naar de repressieve kant van het spectrum. Voor nu houden we het dus op het vrij omslachtige 'jeugd en veiligheids-jeugdwerk'. Belangrijk om te beseffen is dat het een specifieke doelgroep betreft die andere zaken nodig heeft dan het reguliere jongerenwerk biedt. Maar deze soort jeugdwerk gaat zeker niet ten koste van het reguliere jongerenwerk; dat is de basis.

Onderzoek naar de praktijk

Stijn Sieckelink is lector bij Youth Spot. Dit lectoraat van de Hogeschool van Amsterdam wil de kwaliteit van jongerenwerk verbeteren vanuit praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek. Stijn besprak de voorlopige resultaten van een lopend onderzoek van Youth Spot, over hoe jongerenwerkers zelf naar hun opdracht kijken. Het thema 'preventie met gezag' is daarin leidend, waarbij het belangrijk is het woord 'gezag' goed te definiëren, om te voorkomen dat iedereen er zijn eigen betekenis aan geven.

Uit het empirisch onderzoek van Youth Spot blijkt dat het huidige jongerenwerk multimethodisch is en talloze verbindingen kent met onder anderen zorg-, veiligheids- en onderwijsprofessionals. Jongerenwerkers zijn op hun krachtigst als ze veel aanwezig zijn in de leefwereld van de jongeren. 'Er zijn' is dus essentieel, zoals we ook tijdens de vorige bijeenkomst van het lerend netwerk zagen. Ook een goed inlevingsvermogen en ervaringskennis helpen, net als zo min mogelijk oordelen en het toepassen van ontwikkelingsgerichte methodes.

Ruimte voor verbetering in het jongerenwerk zit, zo vinden de professionals, in verdere deskundigheidsbevordering en meer begeleiding bij ingewikkelde casuïstiek. Ook willen ze af en toe stil kunnen staan bij hun werkzaamheden en resultaten. Verder zouden ze liefst al bij jongere doelgroepen met hun werk beginnen, meer ambulante rondes kunnen lopen voor de jongeren die

initieel nee zeggen tegen hulp, en meer buurthuizen in de wijken zien. Ook integraal werken moet makkelijker gemaakt worden; meer kennis over jongerenwerk onder wijkagenten zou heel goed kunnen werken, en het is een grote wens dat op alle scholen een jongerenwerker actief zou zijn.

Begripsverheldering

Terugkerend thema tijdens de bijeenkomst is het feit dat vaak niet voor alle betrokkenen duidelijk is wat het 'jeugd en veiligheids-jeugdwerk' exact inhoudt. Ook Jan Dirk besprak dit aan het begin van de bijeenkomst: "Wat doen we wel, wat doen we niet, en waar ligt de grens met regulier jongerenwerk? Dat is niet voor iedereen duidelijk genoeg. 'Doorgroeiers' vallen bijvoorbeeld niet in onze doelgroep. Hen helpen kun je vergelijken met dweilen, terwijl we in deze vorm van jeugdwerk juist de kraan op tijd proberen dicht te draaien. Onze opdracht kent een specifiek doel, voor een specifieke doelgroep."

Het werk voor deze specifieke doelgroep is dus aanvullend op het reguliere jongerenwerk. Het is ook anders dan het reguliere jongerenwerk. Daarom zijn samenwerking en communicatie met het reguliere jongerenwerk heel belangrijk, net als werkelijke samenwerking met alle andere betrokken partijen: als je samen voor een complexe opdracht staat, moet je voorkomen dat je in 'losse schijfjes' werkt. In de huidige situatie is het jeugd en veiligheids-jeugdwerk nog *work in progress*. Er is werk aan de winkel! Voor de gemeenten én voor de uitvoering. Daarbij is het belangrijk te controleren of de basis op orde is. In het reguliere jongerenwerk, maar ook voor een integrale samenwerking. En tot slot: wie heeft er duidelijkheid over de opdracht en kan bijsturen? Dialoog tussen organisatie en uitvoering zijn onmisbaar als we samen de duizendpoot willen creëren die nodig is voor dit werk!

We kunnen het werk voor deze doelgroep op diverse vlakken professionaliseren. Bijvoorbeeld via het samenstellen van inhoudelijk materiaal voor een vakopleiding, met doeltreffende gespreksvoering, en door te leren van succesvolle samenwerkingen tussen organisaties met hetzelfde doel. Over die onderwerpen gingen de drie workshops tijdens de bijeenkomst.

Een écht gesprek

Een goed gesprek voeren ligt aan de basis van veel successen, óók in het specialistisch jeugdwerk. Of het nu gaat om gesprekken tussen jongerenwerkers en jongeren of tussen jongerenwerkers en managers of ambtenaren. Henk Spies, lector bij Mind the Gap aan de Avans Hogeschool, en Noël Romijn, communicatietrainer en onderzoeker bij dat lectoraat, presenteerden een universeel model voor gespreksvoering voor het effectief begeleiden van jongeren. Het Subjectief Logisch Interventie Model, afgekort tot SLIM. Het model is een poging om gespreksvoering eenvoudiger te maken, zodat je er in de praktijk iets mee kunt.

In de workshop lieten Henk en Noël zien wat het model inhoudt en reflecteerden ze op gesprekjes die ze samen voerden, aan de hand van het model. De bedoeling daarbij was niet om te laten zien hoe een gesprek hoort te verlopen. De uitnodiging was om op een lerende manier je werk te doen, dat is wat zij wilden demonstreren. Inspirerende mensen uit de praktijk kunnen een mooie aanleiding zijn, maar uiteindelijk gaat het om de vraag welke basics je elke dag wilt oefenen - en vooral dát je elke dag oefent terwijl je werkt.

Interessant was ook het samen napraten over hoe oprecht (dus 'echt') een voorbeeldgesprek overkwam. Een deelnemer: "Het feit dat de jongere met zijn vraag naar jou toe komt, suggereert al echtheid tussen jullie. Anders komt hij niet. Je bent ook echt over wat jij verplicht bent te vertellen aan de politie." Een andere deelnemer: "Echtheid voél je in een gesprek. Is er openheid of zijn we afstandelijk?" Henk sloot daarbij aan: "Als er een gespreksflow is, komt die sfeer van openheid snel.

Met sommige mensen komt die flow nooit en blijft het een schaakspel. Hoe het gesprek voelt, is de echtheidstoets. Los daarvan heb ik ook altijd een concreet doel met een gesprek.”

Over hoe ze verder willen professionaliseren in hun werk zijn de aanwezigen redelijk eensgezind: ze willen de diepte in, en oefenen met échte casussen. “Van alleen theorie over gesprekstechniek gaat iedereen zuchten. We willen juist mensen uit het werkveld horen, echte gesprekken aangaan, dán wordt het interessant.” Dat is nu nog niet altijd zo, en daarom zijn er ook professionals die er heel bewust voor kiezen om een dag van trainingen over te slaan en die tijd te stoppen in hun werk, buiten op straat, bijvoorbeeld. Uiteindelijk zijn voor professionalisering theorie en praktijk beide nodig, vinden de meeste deelnemers aan de workshop: “Je moet street wise én book smart zijn. En het blijft maatwerk.”

De uitdaging van de begripsverheldering over het specialistisch jeugdwerk stak ook tijdens deze workshop de kop op. Jan Dirk: “Goed je werk doen is soms ook: je laten helpen om in korte tijd aan anderen te kunnen vertellen wat je werk precies inhoudt, zodat je daarna gewoon aan de slag kunt gaan en met rust gelaten wordt!” Een deelnemer bevestigt dit: “Wij hebben ons werkveld in kaart laten brengen door een methodoloog. Dat blijkt heel waardevol te zijn.”

Stof voor de vakopleiding

Evelien Rauwerdink-Nijland, programmaleider van de relatief jonge Amsterdamse Jongerenwerk Academie (AJA), vertelde tijdens een volgende workshop over AJA en vroeg de deelnemers mee te denken over wat we te leren hebben over jongerenwerk.

De profielen die worden ontwikkeld aan de AJA bestaan uit een basisprofiel, een profiel dat zich richt op de werkrelatie tussen jongerenwerkers en een jongere, een participatieprofiel en vijf verdiepingsprofielen, waaronder AJA Online, AJA Meiden, en ook: AJA Veiligheid. De opleidingen zijn niet alleen voor jongerenwerkers, maar ook voor beleidsmedewerkers, middenmanagement van organisaties en bijvoorbeeld mensen van wijkteams.

Momenteel worden de profielen van AJA ontwikkeld op basis van relevante praktijk- en wetenschappelijke kennis. Daarbij bekijken ze ook wat bestaande beroepsopleidingen kunnen bijdragen. Al het lesmateriaal is straks overdraagbaar naar bijvoorbeeld ROC's en andere opleidingsinstituten. Ook gaat AJA de profielen accrediteren, zodat studenten hun punten ermee kunnen halen.

Deelnemers aan de workshop gingen vervolgens in groepen uiteen en bespraken vanuit hun ervaring de mogelijke inhoud van het verdiepingsprofiel AJA Veiligheid aan de hand van enkele vragen: Wat hebben we te leren? Wie heeft wat te leren? Wat moet de ander leren? En: Waar liggen de prio's? Thema's die daaruit naar voren kwamen, waren onder andere: duurzaam expertise opdoen en delen, samenwerken in de wijk, doen wat gedaan moet worden, prioriteren.

Deelnemers bespraken ook kwesties als: in hoeverre is de kennis die voor Amsterdam waardevol is, toepasbaar in een heel andere omgeving? Evelien daarover: “In Amsterdam hebben we een wethouder die het specifieke thema Jongerenwerk in zijn portefeuille heeft. De Amsterdamse jongerenwerkers voelen zich daardoor ook gezien, op waarde geschat.” Weinig andere PmG-gemeenten hebben zo'n 'toegewijde jongerenwerkwethouder'. Toch weten we dat het lesmateriaal uit de Amsterdamse 'keuken' voor het grootste deel ook goed toegepast kan worden in andere gemeenten, omdat het voornamelijk over het ambacht jongerenwerk gaat.

Credible messengers en IFA: samenwerken met het systeem

Hoe kan een stabiele verbinding tussen jeugdwerk en zorg bijdragen aan succesvol jongerenwerk? Daarover ging de derde workshop. Mechteld Bontes van Levvel werd daarin bijgestaan door haar collega Glenn en door Saviera van Adamas, een Amsterdams netwerk van *credible messengers*.

Mechteld: “Het IFA-team van Levvel en de credible messengers van Adamas onderzoeken hoe ze het beste kunnen samenwerken om recidive te voorkomen bij jongeren die in de criminaliteit zijn beland. Wat ons opviel bij deze jongeren is dat zij helemaal geen positief netwerk om zich heen hebben. De aanzuigende kracht van het criminele netwerk is dan heel hardnekkig. Maar waar vind je een rolmodel als dat niet in de familie of in de wijk aanwezig is? We hoorden van de credible messengers van Adamas, maakten kennis met hen en voelden meteen herkenning, al moesten we ook aan elkaar wennen. In ons project samen hebben we 14 jongeren kunnen volgen en een mooie samenwerking van de grond kunnen trekken.”

Soms schuurde dat wel, want hoewel IFA-medewerkers en credible messengers best op elkaar lijken, moesten ze wel dezelfde taal leren spreken. Ook een goede taakverdeling bleek belangrijk. Langzamerhand weten ze elkaar steeds beter te vinden. Glenn: “Als mijn jongere een goed rolmodel mist, kijk ik of er bij Adamas een passende credible messenger is. Samen stemmen we dan af wie welke rol pakt. En soms werkt het andersom: dan komen jongeren juist via Adamas bij IFA binnen.” Saviera: “IFA weet veel van het systeem, dankzij IFA kunnen we allemaal mét het systeem werken in plaats van ervóór.”

Lessons learned; randvoorwaarden voor een succesvolle samenwerking

1. organiseer een leerstructuur op alle niveaus
2. zorg voor een committed projectteam en dito coaches
3. een samenwerking opbouwen kost 4 jaar!
4. richt een leuke gezamenlijke ruimte in
5. zorg voor openheid over de financiën (daar mag geen concurrentie zijn)

Deelnemers vroegen zich af of deze samenwerking in de forensische zorg net zo goed zou werken voor onze pre-forensische doelgroep. Als deskundige op dit gebied bevestigde Jolanda Sonneveld van Sociaal Werk Nederland: “Jazeker! Er zijn heel veel overeenkomsten!”

In drie kleinere groepen gingen de deelnemers tot slot met elkaar in gesprek over vergelijkbare initiatieven die ze kenden (zoals de JIM-aanpak). Ze deelden inzichten en informatie over de inzet van rolmodellen en de succesfactoren en borgingsnoodzaak van samenwerkingen.

Wat willen we (over)morgen anders doen?

We sloten de bijeenkomst af met een podiumgesprek met jeugdwerkers. Daarin hadden Dieter van De Pilaar (Eindhoven) en jeugdcoaches Mustafa en Faysal het onder andere over de noodzaak van op straat aanwezig zijn en de connectie aangaan. Op hun verlanglijstjes aan de opdrachtgever:

- Dieter: “Weten wanneer ik wie kan benaderen, zonder dat ik eerst alles moet uitleggen. Dat is nu vaak nog onduidelijk. Daardoor duurt het te lang.”

- Mustafa: “Sneller schakelen tussen ketenpartners. Nu vallen te veel jongeren nog tussen wal en schip. Bijvoorbeeld de groep jongeren die net 18 zijn. Ook kan de intake maanden duren, en in de tussentijd escaleert het soms. Tot slot zou het helpen als de ambtenaren van de 9e verdieping naar de 1e verdieping zouden afdalen om de doelgroep écht te spreken en actie te ondernemen. Een soort ambtenaren-A-team dat meteen handelt. Deze jongere wil graag..., we gaan het direct regelen voor hem of haar.”

-Faysal: “De werk- en financieringsstromen ontschotten! Nu zijn er te veel afdelingen waar je met een jongere langs moet om dingen te regelen. Daardoor haken ze af.”

In interactie met de zaal kwam ook in dit laatste deel van de dag de behoefte aan een duidelijke omschrijving van het werk van de jeugd en veiligheids-jeugdwerker weer boven: “Een reguliere jongerenwerker heeft zoveel taken, je moet tijd en ruimte hebben én goed weten wat jouw deel van het werk is.” Een zorg is wel of de essentie van het jongerenwerk niet verloren gaat als je de taken ‘in stukjes opknijpt. Maar volgens anderen zou dat niet moeten gebeuren als er sprake is van een vloeiende lijn tussen het reguliere jongerenwerk en het specialistisch jeugdwerk. Jolanda Sonneveld: “Begripsverheldering gaat ons helpen in ons werk. Het moet duidelijk zijn wie wat precies doet voor de jongeren.”

Tot slot een lijstje van de belangrijkste take-aways van de dag voor de aanwezigen. Wat neem je mee om morgen of overmorgen mee aan de slag te gaan?

- Luc (beleidsadviseur Eindhoven): “Heel waardevol om te horen over de impact van ons beleid in de praktijk. Ik wil ook onderzoeken hoe we de jongeren zelf bij het beleid kunnen betrekken.”
- Stijn: “Zorg voor laagdrempeligheid en ‘snelle’ dienstverlening en pak daardoor het momentum. De wetenschap gaat vaak wat langzaam, laten we ons committeren om steeds te blijven leren terwijl we werken.”
- Jolanda: “Mijn opsteker is de begripsverheldering waar zo veel behoefte aan is. Daar wil ik mee aan de slag.”
- Faysal: “Ik ben heel praktisch bezig, en ik heb vandaag gehoord hoe ze dingen op andere plekken anders aanpakken. Dat vind ik interessant. Welke term eraan hangt, boeit me minder.”
- Mustafa: “Inspirerend om te leren hoeveel verschillende lagen samenwerken aan 1 doel: welzijn van de jeugd.”
- Dieter: “Zoek elkaar vooral op. Loop mee op straat en neem die kennis mee naar binnen toe.”

En tot slot: deze drie bijeenkomsten van het lerend netwerk Specialistisch Jeugdwerk hebben veel opgeleverd. Er is veel kennis gedeeld, maar misschien nog wel belangrijker: er is een netwerk ontstaan. We hopen dat mensen uit de 27 PmG-gemeenten elkaar blijvend hebben gevonden en dat hier individuele contacten en follow-ups uit volgen. Hopelijk kunnen jullie hiermee even vooruit en anders is er misschien volgend jaar ruimte voor een vervolg. Ook is over iedere bijeenkomst een artikel geschreven, om nog eens na te lezen en te vinden op de online samenwerkingsruimte.

Jan Dirk: “Zoek elkaar dus op! Ambtenaren, ga eens de wijk in, en omgekeerd: jongerenwerkers, ga ook eens kijken bij de ambtenaren op de 9^e verdieping. Elkaar begrijpen is fijn en helpt in het proces!”

Het lerend netwerk Specialistisch Jeugdwerk

Het lerend netwerk Specialistisch Jeugdwerk is opgezet door en voor een groep van betrokkenen vanuit het landelijk programma Preventie met Gezag (PmG). Dat programma richt zich op het tegengaan van afglijden en doorgroeien van jongeren in de georganiseerde criminaliteit. In de PmG-gemeenten worden verschillende vormen van jongerenwerk en specialistisch jeugdwerk ingezet om dit te bereiken. Doel van het netwerk is om elkaar te inspireren, van elkaar te leren, kennis en wetenschap hieraan te koppelen, en aanpakken impactvoller en effectiever te maken. Het netwerk bestaat uit gemeenten, jongerenwerkorganisaties, politie, wetenschap en andere betrokken partners. Het netwerk kwam in 2024 drie keer fysiek bij elkaar en heeft ook een digitale samenwerkingsruimte. Meer informatie: Carolien van der Starre-Köppen, c.koppen@minjenv.nl